

Funkcionális zoknik

A zoknik, harisnyák viselési tulajdonságainak javítása világszerte komolyan foglalkoztatja a sport- és munkaegészségügygel, valamint a ruházatfiziológiával foglalkozó szakembereket, csakúgy mint a harisnyagyártással foglalkozó vállalkozókat és ipari gyártmányfejlesztőket. Az utóbbi néhány évtizedben egyre nagyobb választékban kaphatók olyan speciális tulajdonságú szálanyagok és fonalkombinációk, amelyeket éppen azért fejlesztettek ki, hogy a belőlük készült ruhadarabok jobb viselési kényelmét szolgálják. Ezzel párhuzamosan a zoknikötőgépeken végzett újabb jelentős fejlesztések olyan kötéstechnikák alkalmazását teszik lehetővé, amelyekkel a terméken (elsősorban a zoknikon és térdharisnyákon) a kritikus szakaszokban (talp, sarok és orr-rész) a szokványostól eltérő kelmeszerkezeteket alakítanak ki és ezáltal csatornákat képeznek az izzadság elvezetésére és a harisnyaszáron át a külső levegőbe való kivezetésére, „kipárnázzák” a láb kényes részeit borító felületeket (sarok, orr, boka, a lábfej felső része), és – a szálak ezüst tartalmával, amely az ezért felelős mikroorganizmusok életfeltételeit rontják – az izzadságszag keletkezését is megakadályozzák.

1. ábra
X-Socks

A funkcionális ruházat fogalma

Funkcionális ruházaton olyan ruházati termékeket értünk, amelyeket a ruházat iránt hagyományosan támasztott igények teljesítése mellett (az emberi test általános védelme a környezeti hatások ellen, esztétikus megjelenés, divatosság), vagy akár azok egy részének (pl. divatosság) rovására is, valamely speciális funkció ellátására is alkalmassá tesznek. Ezek a speciális funkciók általában a munkavégzéssel, sporttal, a szélsőséges körülményekhez, környezeti hatásokhoz való alkalmazkodással, bizonyos veszélyekkel szembeni védelem biztosításával függnek össze. Mindezeket a tulajdonságokat részben a ruházathoz felhasznált különféle – gyakran épp e célra kifejlesztett, meghatározott tulajdonságú – kelmetípusok és kellékek használatával, részben a kialakításukkal, az alkalmazott konfekcionálási megoldásokkal érik el.

Éppen speciális tulajdonságaik folytán ezek a funkcionális ruhadarabok vagy összetett ruházatok nagyon sokfélék lehetnek, attól függően, hogy mely tulajdonságukra kell a legnagyobb hangsúlyt fektetni. Vannak olyan termékek, amelyek többféle speciális tulajdonsággal

is rendelkeznek (pl. az időjárás viszonyosságai ellen való védekezésben a víz- és szélállóóság és a hideg elleni védelem egyaránt fontos követelmény lehet), mások kifejezetten egy szélsőséges hatás ellen védenek (pl. lángállóóság, vegyszerállóóság, mikrobák elleni védelem stb.).

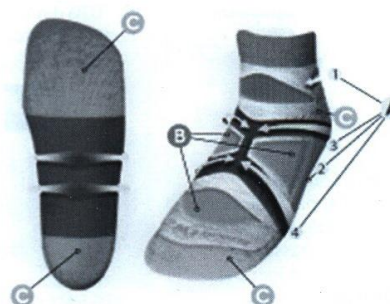
Azon kívül, hogy a funkcionális ruházatoknak meg kell felelniük az alkalmazási céljukkal összefüggő speciális követelményeknek, természetesen kellemes, vagy legalább is hosszabb-rövidebb ideig elviselhető viselési kényelmet, tisztíthatóságot, könnyű kezelhetőséget is biztosítaniuk kell, bár vannak az e körben használt ruhadarabok között olyanok is, amelyeket kifejezetten csak egyszeri használatra szánnak és levétel után megsemmisítenek.

Funkcionális zoknik

Egy ruházatban akkor érezzük jól magunkat, ha kényelmes, jó

ruházatfiziológiai tulajdonságokkal rendelkezik. Ebből a szempontból a zoknik és térdharisnyák különösen nagy figyelmet érdemelnek, hiszen lábunk állás és járás, futás közben igen nagy terhelésnek van kitéve: egész testünk terhét viseli, amihez a szokványos ruhadarabokon kívül esetleg még járulékos terhek (az éppen végzett tevékenységhez tartozó szerelvények) is hozzáadódnak. Ugyanakkor a zoknik a cipő belsejében nem vagy csak alig érintkezhetnek a környezettel, így a láb felmelegedését, izzadságát nem tudják elvezetni, hacsak nem úgy alakítják ki őket, hogy erre alkalmasak legyenek. Épp ennek érdekében fejlesztették ki a funkcionális zoknikat és térdharisnyákat.

Ezeket a termékeket mindenek előtt a sportolók számára fejlesztették ki, mindig szem előtt tartva a különböző sportágaknak a lábára ható igénybevételét. Ennek megfelelően más-más konstruk-

2. ábra

ciót ajánlanak a futó atlétáknak, a kerékpárosoknak, a golfozóknak, a futballistáknak, a sielőknek, a turistáknak, hegymászóknak, vadászoknak stb.

Az emberi láb sok millió éves fejlődés során alakult olyanná, mint amilyen ma, és hihetetlenül nagy teljesítményekre képes, amit az ín, szalagok, izmok, ízületek, a bőr és a verejtékmirigyek tökéletesen összehangolt tevékenysége tesz lehetővé. A funkcionális zoknik, térdharisnyák kifejlesztésén biomechanikusok és textil szakemberek közösen dolgoznak, akik részletesen elemzik a test egészének mozgáslefordítását és ezen belül a törzs és a láb összjátékát a különböző tevékenységek folyamán, a lábfejen kimutatható hő- és nedvességfejlődést, az izmok mozgását, megkeresve azokat a kényes pontokat, ahol a lábfejnek, bokának különleges védelemre, támaszra van szüksége a különféle tevékenységek során, és megkeresték azokat a lehetőségeket, amelyek révén a keletkező izzadságot el lehet vezetni, biztosítani lehet a láb szellőzését még cipőben is.

4. ábra

A funkcionális zoknik kialakítása

A funkcionális zokni kialakításánál olyan kelmesterkezetet kell alkalmazni, ami lehetővé teszi, hogy az izzadságot a fonalak ne tárolják magukban, hanem keletkezésekor azonnal szívják el és továbbítsák a külvilág felé. Erre szolgálnak azok a kelmesterkezetek, amelyek belül egyáltalán nem nedvszívó polipropilénből, kívül jó nedvszívó képességű pamutból vagy gyapjúból készülnek, és így a láb sosem érintkezik nedves felülettel. Más típusoknál plüsskötés alkalmazásával sok apró kamrát alakítanak ki a zokni belsejében, és járatokat képeznek, amelyekben a nedvesség kijuthat a szabadba. Ismét más gyártók olyan fonalat használnak (pl. Coolmax szálakból), amelyek elemiszálai között már eleve

üregek, csatornák alakulnak ki és ezek vezetik ki a nedvességet. A szellőzést biztosítja az is, ha áttört mintázatú (nyílásokat tartalmazó) kelmesterkezetet alkalmaznak a kényes területeken.

Jellegzetes példa az X-Socks cég által kifejlesztett zoknitípus, amelynek egy változatát az 1. ábra mutatja. Itt jól láthatók azok a különféle, részben kötéstechnikailag, részben speciális fonalakkal kivitelezett megoldások – legalábbis elvileg –, amelyekkel biztosítják egyrészt a lábfej szellőzését, a nedvesség eltávolítását, másrészt azokat a kipárnázott ill. megtámasztó kialakításokat, amelyek a láb mechanikai védelmét szolgálják.

Egy ehhez sokban hasonló elven felépített zoknit a 2. ábra mutat, amit, minthogy finom gyapjúból készül, kifejezetten téli sportokhoz ajánlanak. Ilyen termékekhez elsősorban finom merinógyapjú használatát javasolják.

A lábfej szellőzését áttört kelmesterkezet is biztosíthatja, amint az a 3. ábrán látható.

Mivel a lábfej ill. lábszár a különböző sportágaknál más-más igénybevételnek van kitéve, a zoknik kialakítását ennek figyelembe vételével szerkesztik meg, azaz az ilyen termékek kifejlesztésében a textilipari szakemberek és a sportorvosok, ruházat-fiziológiai szakemberek együttműködésére van szükség. Vannak olyan funkcionális zoknik, amelyek kialakításánál azt is figyelembe veszik, hogy a két láb alakja nem egyforma (egymásnak mintegy „tükörképei”), tehát nem mindegy, hogy egy-egy speciális kialakítású rész melyik oldalra kerül. Ezeknél külön megjelölik, hogy melyik a jobb ill. bal lábra való zokni.

A zokni puhaságának, valamint annak érdekében, hogy a nedvességet jobban elvezethesse, gyakran alkalmaznak a plüsskötést ezekben a szerkezetekben, kihasználva, hogy a plüsshurkok között jelentős üregek képződnek, ami elősegíti az izzadság elvezetését, emellett levegő tartalmuknál fogva a kelme jó hőszigetelő is.

Bizonyos sportágaknál, mint például a kerékpárosoknál, hosszútáv-futóknál nagy jelentősége van a megfelelő szorítóerőt kifejtő (kompressziós) térdharisnyák viselésének. Ezek, „szivattyúzó”

3. ábra

hatásuknál fogva a láb izmainak jobb vérellátását biztosítják és ezáltal nagyobb teljesítmény kifejtésére teszik alkalmassá. Úgy alakítják ki őket, hogy ha a lábfejre kifejtett szorítóerőjük 100%-nak vesszük, ez fölfelé fokozatosan csökken és a lábikránál 70%-ot állítanak be. Egyes kiviteleknel az ilyen térdharisnyákat is kiegészítik légyvezető-szellőztető csatornákkal, amelyek révén friss levegő áramolhat közvetlenül a lábra és ez kellemesebb viselési kényelmet biztosít.

A funkcionális zoknik igen gyakran többféle nyersanyag kombinációjával készülnek. Vannak olyanok, amelyekben a bőrrel közvetlenül érintkező felület – legalább bizonyos helyeken – nem nedvszívó szintetikus fonalból (polipropilénből) készítik, a külső felület pedig a nedvességet jól felszívó és elpárologtató természetes szálanyagból (pamutból, gyapjúból). Más termékeknel már eleve nedvességszállításra alkalmas szálanyagból készült fonalat használnak. Ilyen például az Coolmax, amely anyagát tekintve poliészter, de a szálak szalagszerűek és hullámos felületűek (4. ábra), aminek köszönhetően a belőlük készült fonalban csatornák alakulnak ki, amelyek lehetővé teszik a levegő és a pára áramlását a fonal belsejében is. A gyapjú mellett gyakran használnak poliakrilnitril (akril-), sőt nagyon finom termékeknel még selyemszálakat is. A rugalmas szorítóerőt elasztánfonal bekötésével vagy befektetésével állítják elő.

Legfontosabb követelmények

A funkcionális zoknikkal kapcsolatban támasztott legfontosabb követelmények a következők:

- kifejezetten alkalmazkodjanak a láb anatómiai formájához,
- lélegzőképes kelmesterkezettel készüljenek,
- fejtsenek ki támasztó hatást azokon a területeken, ahol azt a láb igénybevétele megkívánja,
- vezessék el az izzadságot a lábról, biztosítsanak állandó száraz érzetet,
- a kopásnak erősen igénybevert területeken tanúsítsanak jó ellenálló képességet (erősített sarok és orrhegy),
- az orrhegy-lezárás olyan módon legyen kialakítva, hogy semmiképpen ne irritálhassa a lábat,
- a szár felső részén kialakított szegély tartsa meg szilárdan a zoknit a lábon, az ne csúszhasson le még erőteljes igénybevétel esetén sem,
- legyenek könnyen moshatók, és a mosások során ne veszítsék el funkcionális tulajdonságaikat.

Lázár Károly

Források:

http://www.cepssocks.com/skin1/images/CEP_heat_generation.pdf

http://www.cepssocks.com/skin1/images/Study_Erlangen_Dr_Kemmler.pdf

<http://www.falke-shop.com/de/sport/socks/falke-sk-1-silk-comfort.html>

<http://www.falke-shop.com/de/sport/socks/falke-tk-2-coolmax.html>

<http://www.footjoy.com/catalog/mens.asp?c=8>

<http://www.footjoy.de/catalog/productview.asp?c=313>

<http://www.kanushop-kanatu.de/kwark-thermo-pro-socke-p-810.html>

<http://www.outdoor-broker.de/index/fuse-hiking-trekking-mix-3099.html>

<http://www.skiteest.net/de-funktionsbekleidung.htm>

<http://www.trekking-lite-store.com/trekkingshop/Funktionsbekleidung/Trail-Running/Inov-8-Debrisgaiter.:127.html?XTCSid=483dd314efd122b78a0388d92dcaadaf>

<http://x-aces.com/index.aspx?ArticleID=1315c5f1-f8d1-4a13-9c9b-989835f0f5fc>